

**Spor Haberlerinde Nefret ve Ayrımcı Söylemler: www.fotomac.com.tr,
www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com Haber Sitesi Örneği***

Betül SABAHCİ

Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi
Gazetecilik Bölümü
Antalya

Özet

Günümüzde özellikle internet haberlerinde nefret ve ayrımcı dilin sık sık kullanıldığı görülmektedir. Bu ayrımcı, önyargılı ve taraflı söylemler, toplum içinde de ayrımcılığa ve insanları bir taraf olmaya yönlendirmektedir. Gazetelerin spor sayfalarında ve spor haber sitelerinde söz konusu söylemlerin daha çok yapıldığı gözlemlenmektedir. İnternet haberleri üzerinden yapılan bu tür paylaşımlar, bu söylemlerin normalleştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına sebep olmaktadır.

Bu bağlamda spor haberlerindeki nefret ve ayrımcı söylemleri konu alan bu çalışmada, bu söylemlerin ne sıklıkta ve ne şekilde kullanıldıkları, www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com haber siteleri örneğinde incelenmiştir. Çalışmada sitelerin ana sayfasında yer alan haber başlıkları, haber metinleri ve haber fotoğraflarında bulunan yazılar içerik analizi yöntemiyle incelemeye alınmıştır. Araştırmada 15 günlük bir süre baz alınmış ve süre sonunda elde edilen bulgular, kategorize edilerek tablolaştırılmıştır. Çalışmada ayrıca konuyla ilgili haberler Teun van Dijk'in eleştirel söylem analizi modeli kullanılarak çözümlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor haberleri, haber siteleri, nefret ve ayrımcı söylemler, içerik analizi.

**Hateful and Discriminatory Speech in Sports News: Fotomac, Fanatik, and Fotospor
News Websites Examples**

Abstract

Nowadays, hateful and discriminatory language is being used frequently, particularly in Internet news. This discriminatory, prejudiced, and biased speech causes discrimination in society and leads people to take sides. The speech in question is being used more in sports pages of newspapers and sports news websites. These kinds of posts shared on the Internet news cause this kind of speech to become normal and common.

Thus, in this study, the frequency and the method of use of this kind of speech are examined with the www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr, and www.fotospor.com. News headings, texts, and photographs used in their home pages were analyzed using the content analysis method. The study was based on a 15-day period, and the findings obtained were categorized

* Bu çalışma 25-26 Kasım 2017 tarihlerinde Antalya'da yapılan Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi'nde aynı başlıkla sunulmuştur.

and tabulated. Related news has also been analyzed using the critical discourse analysis model of Teun van Dijk.

Keywords: sports news, news websites, hateful and discriminatory speeches, content analysis

Giriş

Günümüzde özellikle internet haberlerinde nefret ve ayrımcı söylemleri içeren ifadelerin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Haberlerde kullanılan bu ayrımcı, önyargılı ve taraflı söylemler, toplum içinde de ayrımcılığa ve insanları bir taraf olmaya yönlendirmektedir.

İnternet haberlerinin geleneksel haberlere göre; daha hızlı bir şekilde daha çok kişiye ulaşması, bütün kullanıcılara paylaşım olanağı vermesi ve sürekli güncellenebiliyor olması bu tür haberlerin daha sık dolaşıma girmesine sebep olabilmektedir.

Nefret suçunun uluslararası alanda ortaya çıkmış tanımlarından biri, 1997 yılında Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından yapılandır. Bu tanıma göre nefret suçları mağdurun, mülkün ya da işlenen suçun hedefinin gerçek ya da hissedilen ırk, etnik, ulusal köken, dil, renk, din, cinsiyet, yaş, zihinsel ya da fiziksel engel veya insanların özel durumlarıyla ilgili küçük düşürücü ifadelerde bulunmak suçtur. Ayrıca cinsel yönelim veya diğer benzer faktörlere dayalı olarak benzer özellikler taşıyan bir grupta gerçek ya da öyle algılanan bağlantısı, ilgisi, bağlılığı, desteği ya da üyeliği nedeniyle seçildiği kişilere veya mala karşı işlenen her türlü suçtur (Uslu, 2013:188).

Bu çalışmanın amacı, spor haber sitelerinde nefret ve ayrımcı söylemlerin ne sıklıkta ve ne şekilde kullanıldıklarını incelemektir. Bu amaçla: www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com haber sitelerinin paylaştığı haberler 15 günlük süreyle incelenmiştir. 1-15 Kasım 2017 tarihleri arasında inceleme yapılmıştır. Çalışmada sitelerin ana sayfasında yer alan haber başlıkları, haber metinleri ve haber fotoğraflarında bulunan yazılar içerik analizi yöntemiyle incelemeye alınmıştır. İnternet sayfalarının sürekli güncellenebilir olmasından dolayı gün içinde değişik saatlerde haber sitelerinin ana sayfalarına bakılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda belirlenen nefret ve ayrımcı söylemi içeren haberlerde bulunan ifade şekilleri belli kategorilere ayrılmıştır.

Bunun için hrantdink.org'un 'Medyada Nefret Söylemi İzleme Rapor (Mayıs-Ağustos 2017)'unda ve bu konudaki diğer araştırmalarda kullanılan kategorilerden bazıları kullanılmış ayrıca haberlerin diline göre 4 kategori daha araştırmaya eklenmiş ve toplamda 6 kategori oluşturulmuştur. Bunlar; Yargıda bulunma, Abartma/Yüceltme, Aslından Farklı Şekilde

Adlandırma, Aşağılama/ Alay Etme Söylemi, Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma, Önemsememe/ Yok Sayma Söylemi kategorisidir.

Araştırma kapsamında ayrıca kategorilere göre söylem örnekleri oluşturan haberler seçilmiş ve bu haberler Teun van Dijk'in söylem analizi kullanılarak incelenmiştir.

Literatür Taraması

Spor Haberciliği, Başlangıcı ve Özellikleri

Dünyada, 19. yüzyılın başlarında gazeteler spor konusunda uzman yazarlar aramaya başlamıştır. Daha sonra gazetelerde spor yazılarının sütunlar hâlinde yayımlanmaya başlamasıyla spor yazarlığı gelişmeye başladı. Buna göre, ilk spor gazetesi 1838'de İngiltere'de Sporting Life adı ile yayımlanmış, bunu 1854 yılında Paris'te yayımlanan Le Sport dergisi izlemiştir. Le Sport dergisinin logosunun altında yer alan "Kibarların gazetesidir" ibaresi, bu yayımların okurlarının asiller olduğu ve sporun da asillerin uğraşı olduğu yönündeki kaniya dikkat çekmektedir. Türk basınında spor konusundaki ilk metin ise, 14 Mart 1891 tarihli Servet-i Fünûn dergisinde yayımlanan eskrim konulu Ali Ferruh Bey'in yazısı olmuştur. İlk spor dergisi ise, Burhan Felek tarafından 28 Eylül 1910'da çıkarılan "Futbol" dergisidir. Futbolun yanı sıra diğer sporlara da yer veren dergi 6 sayı çıkabilmiştir. İkinci spor dergisi 1911'de çıkan "Terbiye ve Oyun"dur. Bu dergide Selim Sırrı Tarcan eğitim ağırlıklı yazılar yazmıştır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2013: 3).

Sporun giderek futbolla özdeşleştiği ama profesyonelliğin yeni başladığı, milli lig örgütlenmesi için ulaşım gibi alt yapının yetmediği 1950'li yıllarda spor haberleri mahalli gazetelerin herhangi bir sayfasından yayınlanmaktaydı. 1960'lı yılların başından itibaren ise, gazeteler aynı anda birkaç ilde basılıp bütün illere dağıtılarak kitleleşmiştir. Sporun kitlesel tüketime konu olmasının sonucunda spor sayfaları gazetelerin genel bütünlüğüne karşı bağımsızlığını kazanmıştır. Türkiye'de birçok gazete 1950'li yıllardan sonra spor haberleri için ayrı bir birim kurarak, birden fazla sayfasını spor haberlerine ayırmaya başlamıştır (Köktener, 2013: 239).

1970 ve 80'li yıllarda gazetelerin arka sayfaları spor haberlerine ayrılmış, sporla ilgili haberler bu sayfalarda yer yayımlanmıştır. Ancak 1990'lı yıllardan sonra gazetelerin dört büyük kulüp olarak adlandırılan Galatasaray, Fenerbahçe, Beşiktaş ve Trabzonspor'un haberlerinin yer aldığı 'futbol gazetelerine' döndüğü görülmektedir (Özsoy, 2011: 85).

1988 yılında ilk kez bir spor gazetesi olan **Fotospor** yayımlanmış, bunu 1991 yılında Dinç Bilgin'in **Fotomaç** ve Erol Aksoy'un Spor Gazetesi izlemiştir. 1995 yılı içinde Taraftar

ve **Fanatik** gazeteleri de sadece spora yer vererek yayınlanmışlardır. 28 Haziran 1996 tarihinde Bilgin'in sahip olduğu Tarafdar ve Fotomaç Gazeteleri, Aydın Doğan'ın sahip olduğu Fanatik Gazetesi ile rekabet etmek için birleşmişlerdir. Türk spor basını ilk haberin yayınlandığı günlerden bu yana büyük gelişme göstermiş, basının da gelişim motoru olmuştur. Basın tarihinde ilk bağımsız servisler, ilk özel foto-muhabirler spor basını için tahsis edilmiştir. Çünkü spor artık basın için bir promosyon aracı olmuş, gazeteyi sattıran hatta gazetenin ilk okunulan bölümü haline gelmiştir (Kaya, 2002: 166).

Günümüzde birçok basılı gazetede olduğu gibi basılı spor gazeteleri de internet ortamında haber aktarma faaliyetlerini yürütmekte ve gün geçtikçe internet ortamında yayın yapmaya daha fazla önem vermektedirler (Dumanlı Kürkcü, 2016: 3). Ayrıca birbirinden farklı, birçok spor haber sitesi de internette yer almaktadır. Bu spor haber sitelerinde, spor yazarlarının eleştirileri veya yazıları, sporla ilgili günlük gelişmeler, geçmiş ve gelecek karşılaşmalar gibi birçok haber bulunmaktadır. Bu haberler internetin sunduğu olanaklar sayesinde, yeni gelen haberlerle sürekli güncellenerek kullanıcılara sunulmaktadır.

Spor haberlerine yönelik en temel eleştiri noktası, Beşiktaş, Galatasaray, Fenerbahçe takımlarından birinin fazla öne çıkarıldığı noktasıdır. Spor servisi yöneticilerinin tuttuğu takımların sürekli haber yapıldığı yolundaki iddialar doğru olmasa da taraftarlık bilinci bunu farklı görmeye eğilimli olduğundan sürüp gideceğe benzemektedir. Üç büyükler dışında kalan Anadolu kulüplerine yeterince yer verilmediği de yaygın bir şikâyet konusudur. Kazanılan başarılar doğrultusunda zaman zaman bu çember kırılrsa da ana temalar sürekli olarak İstanbul kulüpleri etrafında şekillenmektedir. Özellikle yabancı oyuncu ve teknik direktörlerle ilgili olarak aslı olmayan haberler yapıldığı da yaygın bir iddiadır. Her maçtan sonra düzenlenen basın toplantıları, bunu engellemek için etkili bir çözüm yoludur (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, 2011: 10).

Nefret ve Ayrımcı Söylem Kavramları

Nefret söylemi, demokratik toplumun ve birlikte yaşama kültürünün oluşması ve devam ettirilmesinin önündeki en büyük engellerden birisidir. Tanımlanacak olursa; nefret söylemi, bir kişiyi ya da grubu ırkı, etnik kökeni, cinsiyeti, cinsel eğilimleri, dini, mezhebi, siyasal tercihi, ideolojisi, sosyo-ekonomik durumu, fiziksel özellikleri, fiziksel engeli ya da hastalığı nedeniyle ayırt etme, dışlama, ötekileştirme, aşağılama, hedef gösterme, yıldırma, düşmanlaştırma gibi nefret biçimlerini ifade eden, yayan, teşvik eden, savunan dilsel pratikler olarak ifade edilebilir. Geleneksel medyada kimi zaman doğrudan ama genellikle abartma, çarpıtma, ima, kinaye gibi örtük ve dolaylı biçimlerde görülen nefret söylemi, kullanıcıların da

içerik üretimine aktif olarak katılabildikleri yeni medya ortamında yaygın biçimde küfür, hakaret, aşağılama gibi doğrudan biçimlerde yer almaya başlamış ve daha yoğun kullanılır hale gelmiştir. Kimi çevrelerce ifade özgürlüğünün bir parçası olarak kabul edilen bu söylemler sosyal ağların, blogların, mikroblogların, forumların, katılımcı sözlüklerin, fotoğraf, video ve müzik paylaşım sitelerinin, dijital oyun sitelerinin, okur yorumlarının doğal bir parçası haline gelmiştir (Öztekin, 2015: 925).

Bu bağlamda insanların topluluk halinde yaşamaya başladığı tarihten itibaren var olan “biz” ve “ötekiler” kavramı, bir yandan bireyler arasında bir bütünlük sağlarken diğer taraftan insanlarda doğuştan var olan korunma mekanizmasıyla “ötekilerden” yabancılaşmaya, korkuya ve en sonunda da nefrete dönüşmektedir. Öncelikle söylem şeklinde dile getirilen bu nefretin suça dönüşmesi de çok ince bir sınırın geçilmesiyle mümkün olmaktadır. Söylem, yeni medya içerisinde bir kez dolaşıma çıktıktan sonra söz konusu paylaşımından pay almayacak sıradan bireyler tarafından da onay görmekte, kanıksanmaktadır. Bu onay sürecinde geleneksel medyanın ve yeni medyanın payı gerçekten çok büyüktür. Özellikle yeni medya iktidar erklerinden görece bağımsız, kullanıcı kaynaklı içerikleriyle daha demokratik, özgür ve hatta güvenilir bir görünüm sergilemekte; bu görüntüsüyle de nefret söyleminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Günümüzde yeni medya, nefret söyleminde etkin bir aracı konumundadır. Söz konusu söylemlerin önüne geçilmesi ise ancak toplumda yer alan bireylerin eğitimi ile bir diğer ifadeyle halkın bu alanda bilinçlendirilmesiyle mümkün olacaktır (Vardal, 2015: 135-136).

Ayrımcılık ise, en basit tanımıyla; herhangi bir kamu yararı ya da mantıklı bir gerekçe söz konusu olmaksızın, bir kişiye, benzer durum ve koşullardaki diğer kişilerden farklı ve eşit olmayan bir muamele yapılması anlamına gelir. Yalnızca geride bıraktığımız yüzyılda bile, “biz” ve “ötekiler” arasında yapılan ayırım, çoğu kez başka hiçbir neden olmaksızın, milyonlarca insanın acı çekmesine sebep olmuştur. Ayrımcılık, uluslararası toplumun artan duyarlılığına ve 21. yüzyılda ulaşılan muazzam bilgi birikimine rağmen devam etmektedir. Etnik köken, din, dil, dünya görüşü ya da cinsiyet temelinde yapılan ayrımcılıkların acı sonuçları, tarihte kötü sonuçlar doğurarak yansımaktadır. Farklı muamele biçimleri içinde insanlığa en ağır tecrübeyi yaşatan durum, “öteki”ne yaşama hakkı tanımamak olmuştur. Bu tür bir ayrımcılık, tarih boyunca, belirli bir ırkın ya da dinin mensuplarını, toplumun belirli kesimlerini, farklı dünya görüşlerine, ideolojilere ya da cinsel yönelimlere sahip kişileri ya da grupları hedef alabilmiştir. Bu bağlamda ayrımcılığın çok eski bir tarihi vardır (Çelenk, 2010: 211).

Yeni medya ortamında da gündelik yaşamda söylemsel pratiklerde üretilen ve geleneksel medya metinlerinde dolaşıma sokulan homofobik, transfobik, heteroseksist cinsiyetçi, yabancı düşmanı, ırkçı, etnik milliyetçi ve ayrımcı nefret söylemi bir şekilde yaygınlaşarak, sıradanlaşarak devam etmektedir. Böylece her türlü ayrımcı ve dışlayıcı söylemsel pratikler kanıksanmakta, zaman içinde toplumdaki farklı kimlikleri ve varoluş pratiklerini ötekileştirmekte, hatta yok edici eylemlere, diğer bir deyişle nefret suçlarına dönüştürebilmektedir (Binark, 2010: 11). Aslında nefret etmek kişisel bir duygudur; nefret suçu ise, bir kişinin başka bir kişi veya gruba duyduğu nefretten çok daha karmaşık olan ve bu nedenle politik, sosyolojik ve kültürel boyutlarıyla değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Kaymak, 2010: 254).

Nefret söylemi, nefret suçuna giden sürecin çıkış noktası, nefret suçunun önünü açan tahammülsüzlüğün ve hoşgörüsüzlüğün bir çeşit dışavurumudur. Hedef alınan gruplara “toplumda size yer yok” mesajı yinelenerek verilir; grup üyeleri pasifleştirilir /suskunlaştırılır. Bu durum kaçınılmaz olarak demokratik düzeni yıpratır; zira insanın en temel hakkı olan yaşam ve katılım hakkı ihlal edilmiş olur (İnceoğlu ve Sözeri, 2012: 24).

Spor haber sitelerinde ise, nefret söylemleri genel olarak, taraftar oluşturmaya ya da gruplar arasında ayrımcılık yapılmasına yönelik söylemler yer almaktadır. Bu söylemler internet ile hızlıca paylaşımına girerek, toplumda nefret ve ayrımcı söylemlerin yayılmasını sağlamaktadır.

Yöntem

Bu araştırmada ilk olarak 15 gün boyunca söz konusu üç spor haber sitesinde içerik çözümlemesi yapılarak nefret ve ayrımcı söylem özelliğindeki haberler incelemeye alınmıştır. İçerik çözümlemesinin sonucunda grafikler oluşturulmuştur.

İçerik analizinde, içeriğin incelenebilmesi için çözümleme biçimlerinin saptanmasından sonra içeriği bir takım kategorilere bölerek, belirli kodlama ya da kayıt birimleri saptamak gerekmektedir. Çözümler kategorileri mesajda ilgilenilen, ortaya koymaya çalışılan unsurlarla ilgilidir ve çözümlenecek metnin özelliğine göre, her çalışmanın amacına bağlı olarak istenilen sayıda oluşturulabilmektedir. Kullanılan ya da oluşturulan kategoriler araştırmacının teorik formasyonu, yani kuramsal yaklaşımıyla ilgili olmalıdır. Bu açıdan içerik analizinin özü olan kategorileştirme işlemi büyük önem taşır ve çalışma bu aşama anlam kazanır (Yıldırım, 2015: 138). Buna bağlı olarak bu çalışmada da kategoriler oluşturulmuştur:

- 1) **Yargıda Bulunma:** Olayı farklı söylemlerle kendince anlamlandırma ve bir yargıda bulunma durumudur.
- 2) **Abartma/Yüceltme:** Haber metninde kavramları ve olayla ilgili söylemleri abartarak verme şeklidir.
- 3) **Aslından Farklı Şekilde Adlandırma:** Olayı gerçek kavramlarından çıkartarak farklı şekillerde adlandırmadır.
- 4) **Aşağılama/Alay Etme Söylemi:** İnsanları, olayları ya da diğer şeyleri küçük düşürücü, aşağılayıcı ifadeler kullanarak alay etme durumudur.
- 5) **Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma:** İnsanların doğal kimlik ögelerini aşağılamak ya da alay etmek için kullanma şeklidir.
- 6) **Önemsememe/ Yok Sayma Söylemi:** Karşıdaki kişiyi ya da olayı yok sayma ya da önemsememe görmezden gelme durumudur.

Çalışmada ayrıca söylem olarak örnek oluşturacak haberler seçilerek Teun van Dijk 'ın söylem analizine tabi tutulmuştur.

İdeolojilerin yeniden üretiminde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rol oynayan söylem, dilbilimsel ve dilsel olamayan etkinliklerin, özelliklerin bir arada oluşturduğu anlamlandırma ve sınıflandırma dizgisidir (van Dijk, 2015: 15). Söylem analizi, yayımlanmış durumda olan söylemin, karmaşık yapısı içerisinde dilbilgisel özellikler dikkate alınarak, niteliksel olarak ve kuramsal biçimlemelerle çözümlenmesi şeklinde tanımlanabilir. Dilbilimdeki gelişmelere koşut olarak bu alanın disiplinler-arası çözümlenmelere açık olarak gelişmesiyle yaygınlık kazanmıştır. Bu çözümlenmede, söylemde yer alan mekânlara, belirli göndermeler yapılarak onların niceliksel, sayısal değil, niteliksel olarak çözümlenmesi yapılır. Verilen mesajların anlamının ne olduğunu ortaya çıkarmak için anlambilimsel, söz-dizinsel ve simge-bilimsel yazılı, sözlü ve görüntülü mesaj üzerinden çözümlenme yapma gereksinimi doğmuştur (Aziz, 2015: 149).

Eleştirel söylem çözümlenmesi ise, dili söylem olarak çözümler. Yani, eleştirel toplumsal bilimlerin geleneği içindeki belirsiz diyalektik bağlantıları araştırmaya çalışılan, söylemin eleştirel bir çözümlenmesidir (Fairclough and Graham, 2015: 150).

van Dijk'ın söylem çözümlenmesi modeli, makro yapı ve mikro yapı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu yapılar başlıklar halinde Tablo 1'de şu şekilde gösterilebilir (Özer, 2011: 85):

Tablo 1: Teun Van Dijk söylem çözümlemesi modeli¹

A.Makro Yapı			
1.Tematik Yapı		2.Şematik Yapı	
a.Başlıklar		a.Durum (1.Ana olayın sunumu, 2.Sonuçlar, 3.Ardalan bilgisi, 4.Bağlam bilgisi)	
b.Haber girişi (1.Spotlar, 2.Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır.		b.Yorum (1.Haber kaynakları, 2.Olay taraflarının getirdiği yorumlar	
c.Fotoğraf			
B.Mikro Yapı			
1.Sentaktik Çözümleme	2.Bölgesel Uyum	3.Sözcük seçimleri	4.Haber Retoriği
a.Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması	a.Nedensel ilişki		a.Fotoğraf
b.Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması	b.İşlevsel ilişki		b.İnandırıcı bilgiler
	c.Referansal ilişki		c.Görgü tanıklarının ifadeleri

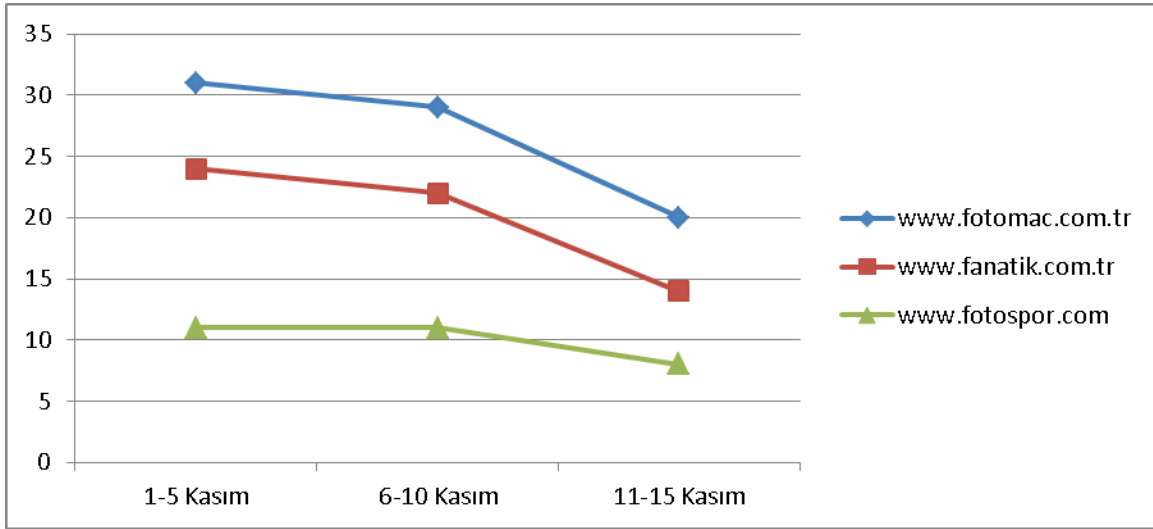
Makro düzey çözümlemesinde metnin paragrafları birer cümle halinde ifade edilmekte ve ardından bu cümleler birkaç cümleye ve en sonunda tek bir cümleye indirgenerek metnin ne ifade etmek istediği ortaya konulmalıdır. Metnin ses, sözcük, cümle yapısı ve anlamlarını kapsayan mikro yapıda söylem stili ele alınmakta ve aynı konunun farklı biçimde nasıl dile getirildiği üzerinde durulmaktadır (Devran, 2010: 65).

Bulgular

Çalışmada öncelikle içerik analizi yönteminden yararlanılarak www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com haber sitelerindeki haberler 15 gün süreyle incelemeye alınmıştır.

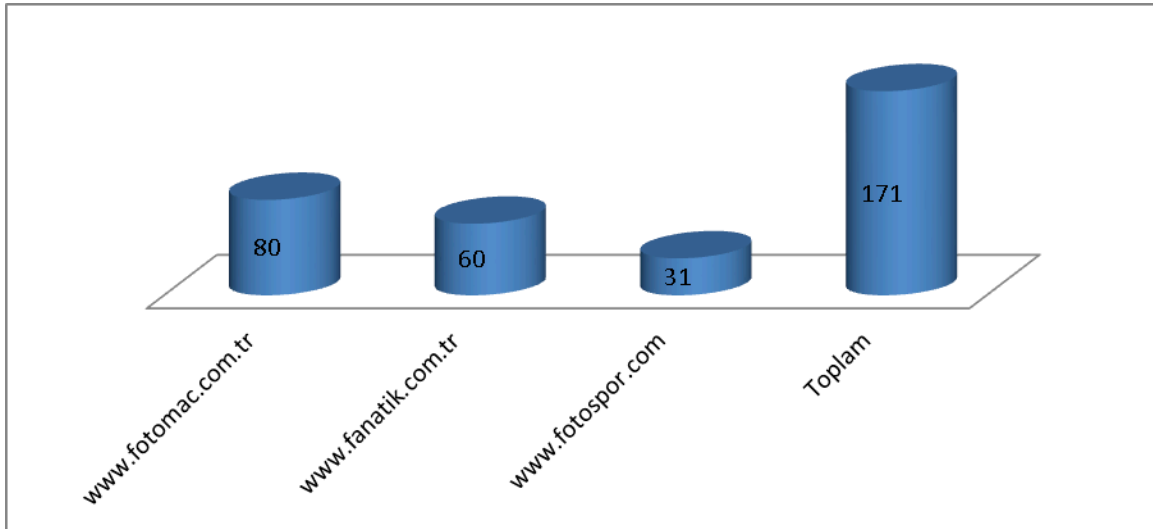
¹ Özer, Ömer (2011), Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Haber Çözümlemeleri, Literatürk Yayınları, İstanbul, s. 85.

İçerik analizi bulguları

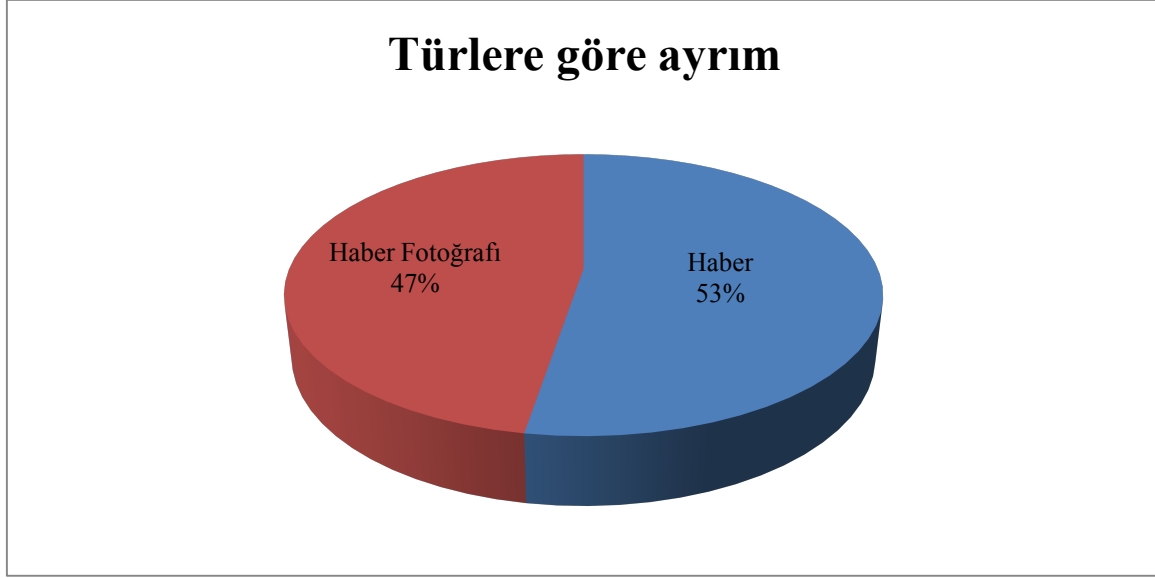
Şekil 1: Dönemlere göre nefret ve ayrımcı söylemler

Şekil 1’de görüldüğü gibi 15 günlük süreç 5’er günlük bölümlere ayrılmıştır. İlk 10 gün nefret ve ayrımcı söylem oluşturabilecek haberlerin daha yoğun olarak yapıldığı görülmektedir. Ancak sonraki günlerde bir düşüş görülmektedir. Bu düşüş, o tarihlerde maç yoğunluğunun olmamasına bağlanabilir.

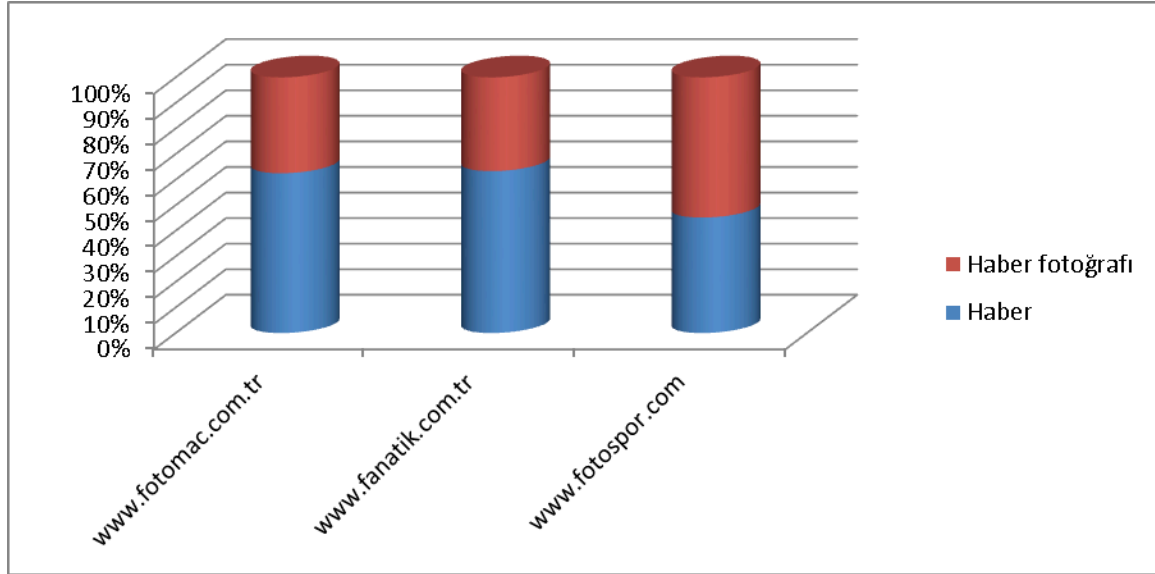
Şekil 2: Spor haber sitelerinin nefret ve ayrımcı söylem oranları

İncelenen spor haber sitelerinden www.fotomac.com.tr haber sitesi, 80 haberle en fazla nefret ve ayrımcı söylem oluşturabilecek haber paylaşmıştır. Sonrasında www.fanatik.com.tr 60 haberle ikinci sırada yer alırken, www.fotospor.com 31 haberle son sırada yer almaktadır. 15 gün boyunca incelenen haber sitelerinde toplamda 171 nefret ve ayrımcı söylem içeren habere ulaşılmıştır.

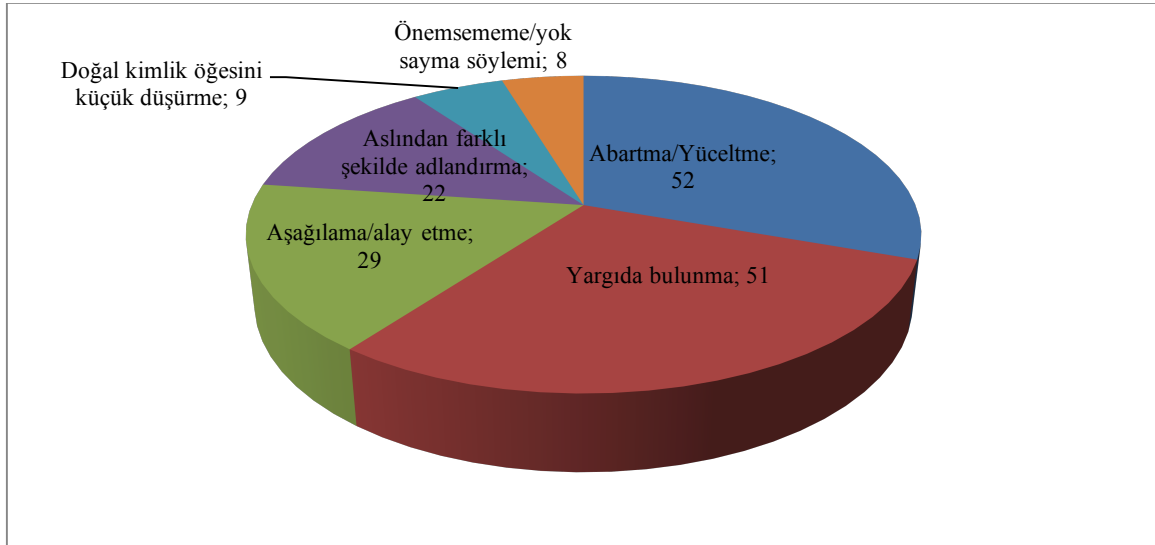
Şekil 3: Türlere göre ayırım

Araştırma haber metni ve haber fotoğraflarının üzerindeki yazılar olmak üzere türlere göre ikili bir ayırım yapılmıştır. Bunun sonucunda çok az bir fakla haber metinlerinde daha fazla nefret ve ayrımcı söylem içeriğine rastlanmıştır.

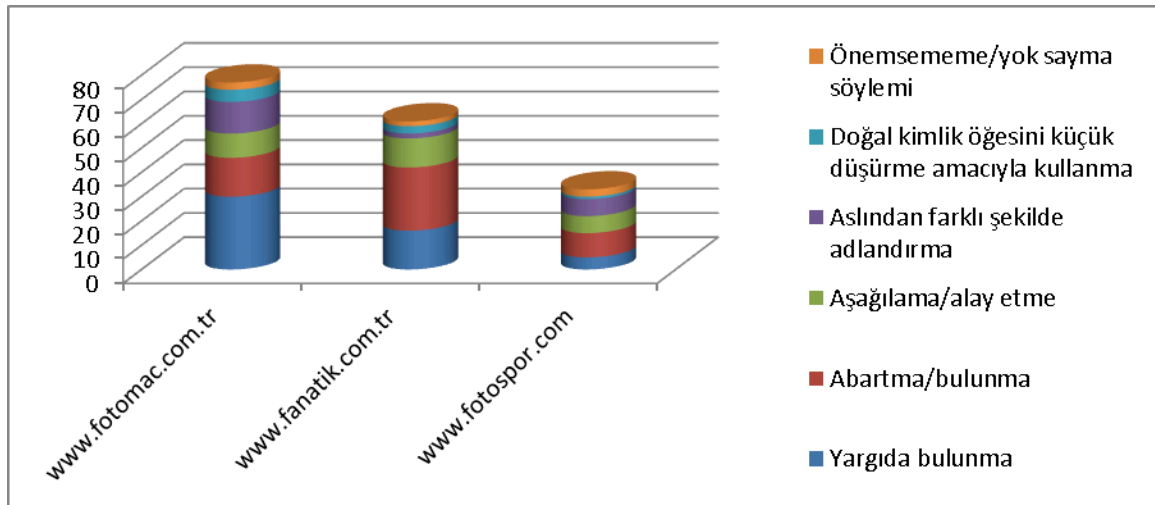
Şekil 4: Haber sitelerine göre nefret ve ayrımcı söylemler

Haber sitelerine göre haber ve haber fotoğraflarında yapılan nefret ve ayrımcı söylem içeriği oranlarına bakıldığında, www.fotomac.com.tr ve www.fanatik.com.tr haber sitelerinde haber metinlerinde daha fazla oran olduğu görülmektedir. Ancak www.fotospor.com haber sitesinde haber fotoğrafı yazılarında daha fazla bu tür söylem içeriğine rastlanmıştır.

Şekil 5: Kategorilere göre nefret ve ayrımcı söylemler

Kategorilere göre nefret ve ayrımcı söylemlere bakıldığında, abartma/yüceltme ve yargıda bulunma kategorilerinin daha yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Sonrasında aşağılama/alay etme ve aslından farklı şekilde adlandırma kategorileri yer alırken, en düşük orana sahip olanlar ise, doğal kimlik ögesini küçük düşürme ve önemsememe /yok sayma söylemi kategorisidir.

Şekil 6: Kategorilerin haber sitelerine göre oranları

Kategorilerin haber sitelerine göre durumlarına bakıldığında, www.fotomac.com.tr’de yargıda bulunma kategorisi daha fazla orana sahipken, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com’da abartma/yüceltme kategorisi daha fazla orana sahiptir. Yine www.fanatik.com.tr’de aşağılama/alay etme kategorisinin diğer haber sitelerindeki orana göre yüksek olduğu görülmektedir. www.fotomac.com.tr ve www.fotospor.com’da ise aslından farklı şekilde adlandırma kategorisinin daha fazla yer kapladığı belirlenmiştir.

Söylem analizi bulguları

Çalışmada kategorilere en fazla nefret ve ayrımcı söylem örneği oluşturabilecek haberler belirlenmiştir. Sonrasında bu haberler Teun van Dijk’ın söylem analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Haber metninde bulunan başlıklar, spotlar ve haber metninin tamamı incelemeye tabi tutulmuştur. Bu haber örnekleri başlıklar halinde şu şekilde sıralanmıştır:

- **Yargıda bulunma:** “Arda Bir Enkaza Dönüştü”, Tudor Başkasına Karışmamalı!
 - **Abartma/Yüceltme:** Böyle Rakam Görülmedi Beşiktaş Para Basıyor, Transferin Gözdesi Durdurulamıyor
 - **Aslından Farklı Şekilde Adlandırma:** Kadroya Neşter, Bitirim İkili
 - **Aşağılama/ Alay Etme Söylemi:** Bir Aykut Kocaman Klasiği..., Vallahi Rezalet! Billahi Rezalet!
 - **Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma:** ‘Kocaman’ Hareket, Gel Beraber Yanal’ım
 - **Önemsememe/ Yok Sayma Söylemi:** 5 Golcü 1 Cenk Etmedi, Vazgeçtiğini Anladığımla Hiç İşim Olmaz
- 1) **Yargıda bulunma:**

Haber başlığı: Arda Bir Enkaza Dönüştü

www.fotomac.com.tr Tarih: 15 Kasım 2017

Bu haber İspanya’nın önde gelen gazetelerinden Marca’da Barcelona forması giyen Arda Turan hakkında yayınlanan makalenin haberidir. Bu makalenin başlığı “Arda’nın Barcelona’ya transferi bir enkaza dönüştü” şeklindeydi. Ancak www.fotomac.com.tr’nin yaptığı haberde direkt olarak Arda’nın enkaza dönüştüğü yazmaktadır. Haberin devamında yine makalede anlatılanlar yazılmıştır.

Haberde; makalede anlatılanlar, hiçbir ekleme yapılmadan tırnak içinde verilmiştir. Yani kopyala yapıştır bir haber metni yapılmıştır. Ayrıca makalede bazı cümleler haberde ara başlık olarak kullanılarak vurgu yapılmıştır. Haber fotoğrafı olarak Arda Turan’ın herhangi bir maçta oynarken çekilmiş bir fotoğrafı kullanılmıştır.

Haber başlığı: Tudor Başkasına Karışmamalı!

www.fotomac.com.tr Tarih: 02 Kasım 2017

Haberde başlıktan sonra bir manşet, spot veya bir giriş paragrafı bulunmamaktadır. Bir paragraftan oluşan haber oldukça kısa bir şekilde yazılmıştır. Galatasaray maçı sonrasında Tudor'un eleştirisine yanıt olarak Rıza Çalimbay'ın verdiği cevap tırnak içinde verilmiştir. Haber başlığında geçen ifade Çalimbay'ın söylediklerinin arasından seçilmemiştir. Yani tamamen haberi yazan kişinin ifadesidir. Zaten tırnak içinde verilmemiştir. Direkt olarak yargıda bulunma ifadesidir. Cümlenin sonunda ünlem işareti kullanılarak söylenen ifadeye dikkat çekilmek istenmiştir. Haber fotoğrafı olarak Tudor'un ve Çalimbay'ın yan yana çekilmiş fotoğrafları bulunmaktadır. Haber oldukça kısa olduğu için anlatılmak isteneni tam olarak ifade edememektedir.

2) Abartma/Yüceltme:

Haber fotoğrafı yazısı: Böyle Rakam Görülmedi Beşiktaş Para Basıyor

Haber başlığı: İşte Beşiktaş'ın Lens İçin Ödeyeceği Rakam

www.fotospor.com Tarih: 1 Kasım 2017

Haberin başlığı merak uyandıran bir cümledir. Haberin spotunda başlıkta söylenen şey verilmemiş, bunun yerine ilk paragrafta verilmiştir. Haber metninde etken ve edilgen cümleler bir arada kullanılmıştır. Haberde ara başlık bulunmaktadır, ancak 2 paragraftan oluşan kısa bir haberdir. Haber fotoğrafı yazısında 'Böyle rakam görülmedi ve Para Basıyor' ifadeleri ile abartı yapılmıştır. Haber fotoğrafı olarak olayla ilgili futbolcunun fotoğrafı kullanılmıştır.

Haber Başlığı: Transferin Gözdesi Durdurulamıyor

www.fotospor.com Tarih: 5 Kasım 2017

Aziz Behich isimli bir futbolcunun transferini konu alan bir haberdir. Haberin başlığında iki şekilde abartma/yüceltme vardır. Birincisi, 'gözdesi' kelimesi, ikincisi ise, 'durdurulamıyor' ifadesidir. Haber metnine bakıldığında, ise birinci ağızdan yazılmış metin şekli görülmektedir. 2 adet ara başlık kullanılan haberde, haber fotoğrafı olarak söz konusu futbolcunun fotoğrafı kullanılmıştır.

3) Aslından Farklı Şekilde Adlandırma:

Haber Başlığı: Kadroya Neşter

www.fotomac.com.tr Tarih: 01 Kasım 2017

Haberin başlığında anlatılmak isteneni farklı şekilde adlandırma vardır. Aslında kadroda yapılan bir değişikliği 'Neşter' ifadesi ile anlatılmak istenmiştir. Başlıktan verilmek istenen

ifadenin çıkarımı yapılamamaktadır. Haber bir paragraftan oluşan kısa bir metin şeklindedir ve ‘gidiyor, çekiliyor, konuşuluyor’ gibi haber diline uymayan fiil çekimleri kullanılmıştır. Haber fotoğrafı olarak bir maç fotoğrafı kullanılmıştır.

Haber Başlığı: Bitirim İkili

www.fotomac.com.tr Tarih: 11 Kasım 2017

Haberin konusu, en çok top kapan iki futbolcuyu anlatmaktadır. Bu iki futbolcuya başlıkta ‘Bitirim İkili’ ifadesi kullanılarak, aslından farklı şekilde adlandırma kategorisine örnek oluşturulmuştur. Haberde: ‘önemli rol oynuyor, vurgulanıyor, geliyor’ gibi haber dili olmayan fiiller kullanılmıştır. Haberde 3 ara başlık kullanılarak, normal uzunlukta bir haber metni oluşturulmuştur.

4) Aşağılama/ Alay Etme Söylemi

Haber Başlığı: Bir Aykut Kocaman Klasığı...

www.fanatik.com.tr Tarih: 1 Kasım 2017

Fenerbahçe’nin dönem boyunca sürekli maç kaybetmesini, Aykut Kocaman’ın direktörlüğünün kötü olmasına bağlayan bir haber başlığı kullanılmıştır. Haber metninde kullanılan: ‘Bu performans Fenerbahçe için en kötü başlangıç oldu. İlginç olan ise en kötü 3 başlangıcın 2’sinde teknik direktörlük koltuğunda Aykut Kocaman’ın oturmasıydı, En kötü başlangıçlar Aykut Kocaman’la’ şeklinde ifadeler de yine aşağılama/alay etme kategorisine örnek oluşturmaktadır. Ara başlıklardan oluşan ve uzun bir haber metni şeklinde yazılan haberde, birinci ağızdan anlatılan fiiller kullanılmıştır. Haberde her ara başlıktan sonra bir fotoğraf kullanılmıştır.

Haber Başlığı: Vallahi Rezalet, Billahi Rezalet

www.fotomac.com.tr Tarih: 14 Kasım 2017

Haber başlığından direkt olarak aşağılama, alay etme anlamı çıkarılmaktadır. Kaybedilen maçın eleştirisi öncelikle başlıkta yapılmış, sonrasında haber metninde ‘kötü futbol, berbat skor, hayalet gibi duran Lucescu’ gibi ifadelerle devam etmiştir. Haber; ‘umutlandık, berabere kaldık’ gibi fiillerle birinci ağızdan, haberi yazan kişinin duygularını anlatan bir haber metni şeklindedir. Haber metni ara başlıklar halinde, kısa paragraflardan oluşmaktadır. Haber fotoğrafı olarak maçtan bir fotoğraf kullanılmıştır.

5) Doğal Kimlik Ögesini Küçük Düşürme Amacıyla Kullanma:

Haber Başlığı: Kocaman' Hareket**www.fotomac.com.tr Tarih: 1 Kasım 2017**

Haber, bir futbolcunun formasını değiştirirken formayı yere atması ve Aykut Kocaman'ın formayı yerden almasını konu edinmiştir. Aykut Kocaman'ın soyadı bu şekilde başlığa taşınmıştır. Haber 8 başlıktan oluşan bir foto-galeri şeklinde oluşturulmuştur. Haberde etken ve edilgen fiiller bir arada kullanılmıştır.

Haber Başlığı: Gel Beraber Yanal'ım!**www.fotomac.com.tr Tarih: 5 Kasım 2017**

Bu haberin konusu; Fenerbahçe'de Aykut Kocaman'ın istifa sinyali vermesinin ardından sarı-lacivertli taraftarlar eski teknik direktörleri Ersun Yanal'a çağrı yapmaları ile ilgilidir. Yapılan çağrılarının birisi haberin başlığı olarak kullanılmıştır. Ersun Yanal'ın soyadını başlığa çekerek doğal kimlik ögesi kullanılmıştır. Başlıkta dikkat çekmek için ünlem işareti kullanılmıştır. Haber, 17 sayfadan oluşan foto-galeri şeklinde yazılmıştır. Yapılan her bir çağrı mesajı için ayrı sayfa açılmıştır. Bunda amaç, okuyucuya daha fazla 'tıklattır.'

6) Önemsememe/ Yok Sayma Söylemi:**Haber Başlığı:** 5 Golcü 1 Cenk Etmedi**www.fotomac.com.tr Tarih: 3 Kasım 2017**

Fenerbahçe'nin golcülerinin yetersiz olması ile ilgili olan haberde, '5 Golcü 1 Cenk Etmedi' diyerek önemsememe/yok sayma ifadesi kullanılmıştır. Haber metninde kullanılan; 'Fenerbahçe, taraftarını kahrediyor. Bunun çeşitli nedenleri var elbette. Ancak gözle görülür bir neden var ki asla küçümsenemez: Golcüler verimsiz...' ifadesi yine önemsememe/yok sayma kategorisine örnektir. Haber, eleştiri diliyle yazılmıştır. Üç paragraftan oluşan kısa bir metinden oluşturulmuştur. Haber fotoğrafı olarak ise, üzgün şekilde poz veren Fenerbahçe futbolculardan oluşan bir fotoğraf kullanılmıştır.

Haber Başlığı: Vazgeçtiğini Anladığımla Hiç İşim Olmaz**www.fotomac.com.tr Tarih: 1 Kasım 2017**

Aykut Kocaman'ın futbolcularına kullandığı: 'Vazgeçmek yok. Vazgeçtiğini anladığım kimseyle yola devam etmeyeceğim' ifadesi başlığa değişik şekilde yansıtılmış ve bu da önemsememe/yok sayma kategorisine örnek oluşturmuştur. Haber, tek paragraftan oluşan oldukça

kısa bir haberdir. Haberi yazan kişi, olayı yaşamışçasına, birinci ağızdan yazmıştır. Haber fotoğrafı olarak Aykut Kocaman'ın bir fotoğrafı kullanılmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Son yıllarda, medyada ayrımcılığa yol açan, belirli bir grubun üyesi olmaya zorlayan ve toplumu yönlendiren söylemlerin yaygınlık kazandığı görülmektedir. Söz konusu internet olduğunda ise bu söylemler daha kolay ve hızlı bir şekilde paylaşımına sunulmaktadır.

İnternetin bizlere sağladığı hız, etkileşim ve kolay erişim hizmetleri sayesinde bu söylemler paylaşımına girmekte ve böylelikle bu ifadeler, toplum içinde hızla yayılmakta ve kanıksanmaktadır.

Bu çalışmada, toplamda 15 gün boyunca gözlemlenen www.fotomac.com.tr, www.fanatik.com.tr ve www.fotospor.com haber sitelerinde öncelikle 5'er günlük bir ayırım yapılmıştır ve buna göre; ilk dönemlerde daha fazla nefret ve ayrımcı söylemlerin yapıldığı görülmektedir.

Gözlemlenen süre boyunca haber sitelerinde 171 haber ve haber fotoğrafı yazısına ulaşılmıştır. Ele alınan haber sitelerinden www.fotomac.com haber sitesinin diğerlerine göre, daha fazla nefret ve ayrımcı söylemler içeren paylaşımlarda bulunduğu tespit edilmiştir.

Araştırmada türlere göre de bir ayırım yapılmıştır. Buna göre, haber metinlerinde daha fazla söz konusu söylemlerin yapıldığı görülmüştür.

Ele alınan haber sitelerinden www.fotomac.com haber sitesinde 50 habere ve 30 haber fotoğrafı yazısına ulaşılmıştır. www.fanatik.com.tr'de 38 haber ve 22 haber fotoğrafı yazısı, www.fotospor.com'da ise, 14 haber, 17 haber fotoğrafı yazısı olduğu görülmektedir. Sadece www.fotospor.com'da haber fotoğrafı yazılarında daha fazla nefret ve ayrımcı söylem içeriğine rastlanmıştır.

Verileri düzenlemek için toplamda 6 kategori oluşturulmuştur. Kategori bazında bakıldığında abartma/yüceltme ve yargıda bulunma kategorilerinin diğerlerine göre daha yoğun olduğu görülmektedir.

Ardından aşağılama/alay etme ve aslından farklı şekilde adlandırma kategorileri gelmektedir. En az paya sahip kategoriler ise, doğal kimlik ögesini küçük düşürme amacıyla kullanma ve önemsememe/ yok sayma söylemi kategorileri olmuştur.

Son olarak haber sitelerine göre kategori yoğunluklarına bakıldığında, www.fotomac.com haber sitesinde yargıda bulunma kategorisi en fazla paya sahipken,

www.fotospor.com ve www.fanatik.com.tr'de abartma/yüceltme kategorisinin daha fazla olduğu görülmektedir.

Bütün haber sitelerinde en düşük payı önemsememe/ yok sayma söylemi ve doğal kimlik ögesini küçük düşürme amacıyla kullanma kategorisi almaktadır.

Araştırmada içerik çalışmasına ek olarak söylem analizi de yapılmıştır. Her kategoriden rastgele seçilen 2 habere söylem analizi uygulanmıştır. Buna göre, kategorilere en çok dâhil olan haber sitesi www.fotomac.com.tr olmuştur. Sonrasında sırayla www.fotospor.com ve www.fanatik.com.tr gelmektedir.

Haberler genellikle haber diliyle değil, eleştiri diliyle yazılmıştır. Ayrıca, haberi yazan kişi olay anında ordaymış gibi yani birinci ağızdan yazılan haber şekilleri yoğunluktadır.

Sonuç olarak bu çalışmada, nefret ve ayrımcı söylemlerin kullanımının spor haber sitelerinde sıradanlaştığı ve yeni medya yoluyla hızlıca dolaşıma sokulduğu ortaya konulmuştur.

Kaynakça

- Aziz, Aysel (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Binark, Mutlu (2010). Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi, (Editör) Tuğrul Çomu. Yeni Medyada Nefret Söylemi, İstanbul: Kalkedon Yayınları, s. 11-53.
- Çelenk, Sevilay (2010). Ayrımcılık ve Medya, (Editörler) Bülent Çaplı ve Hakan Tuncel. Televizyon Haberciliğinde Etik, Ankara: Fersa Matbaacılık, s. 211-228.
- Devran, Yusuf (2010). Haber Söylem İdeoloji, İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Dumanlı Kürkçü, Duygu (2016). “Spor Haberciliği ve Twitter: Ulusal Spor Gazeteleri Üzerine Bir Araştırma”, İnet-Tr’16, XXI. Türkiye’de İnternet Konferansı, 3-5 Kasım 2016, Ted Üniversitesi Ankara.
- Fairclough, Norman and Graham Phil (2015). Eleştirel Söylem Çözümlemecisi Olarak Marx: Eleştirel Yöntemin Yaratılışı ve Küresel Sermayenin Eleştirisi İle Bağlantısı, (Editör) Besim Yıldırım. İletişim Araştırmalarında Yöntemler, Uygulama ve Örneklerle, Konya: Literatürk Academia Yayınları, s. 147-197.
- İnceoğlu, Yasemin ve SÖZERİ Ceren (2012). Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: “Ya Sev ya Terk Et ya da...”, (Derleyen) Yasemin İnceoğlu. Nefret Söylemi ve /veya Nefret Suçları, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 23-37.
- Kaya, Y. Ahmet (2002). “Dünya’da ve Türkiye’de Basının gelişimi İle Türk Basınında Sporun Haber Öğeleri Açısından İncelenmesi”, Selçuk İletişim Dergisi, 2 (3), s. 161-167.
- Kaymak, Ayşe (2010). Yeni Medyada Nefret söyleminin Hukuki Boyutu, (Editör) Tuğrul Çomu. Yeni Medyada Nefret Söylemi, İstanbul: Kalkedon Yayınları, s. 253-284.
- Köktener, Aysun (2013). “Spor Gazeteciliği Örneğinde İnternet Gazeteciliğinin Geleneksel Gazeteciliğe Etkisi”, Selçuk İletişim Dergisi, 8 (1), s. 233-250.
- Özer, Ömer (2011). Haber Söylem İdeoloji Eleştirel Haber Çözümlemeleri, İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Özsoy, Selami (2011). “Türkiye’de Bilişim Teknolojisiyle Değişen Spor Gazeteciliği”, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 41, s. 81-102.
- Öztekin, Hülya (2015). “Yeni Medyada Nefret Söylemi: Ekşi Sözlük Örneği”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8 Sayı: 38, s. 925-936.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2011). TV Spor Haberciliği, Gazetecilik, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2013). Spor Haberciliği, Gazetecilik, Ankara.
- Uslu, Cennet (2013). “Nefret Söylemi Suçu Versus İfade Hürriyeti”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Dergisi, Sayı 38, 185-202.
- Van Dijk, A. Teun (2015). Söylem ve İdeoloji Çokalanlı Bir Yaklaşım, (Editörler) Barış Çoban ve Zeynep Özarslan. Söylem ve İdeoloji, İstanbul: Su Yayınları, s. 15-100.
- Vardal, Z. Burcu (2015). “Nefret Söylemi ve Yeni Medya”, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2 (1), 132-156.
- Yıldırım, Besim (2015). İçerik Çözümlemesi Yönteminin Tarihsel Gelişimi Uygulama Alanları ve Aşamaları, (Editör) Besim Yıldırım. İletişim Araştırmalarında Yöntemler, Uygulama ve Örneklerle, Konya: Literatürk Academia Yayınları, s. 105-153.